

Yayın Dünyası

Canan Okur

İki İki Daha Dört Eder mi?

Yazan: Didier Nordon

Çeviren: A. Deniz Altunbaş

Güncel Yayıncılık, Açık Bilim dizisi 14

ISBN 975-8621-29-7

116 sayfa

Kitabın arka kapağındaki iddialı tanıtım yazısından: *Didier Norton'un* [Nordon olmalı] *elimizdeki kitabı, matematiğin daha ziyade "tüketicisi" olan biz sıradan ölümlülerin matematik öğrenimini sorguluyor. Bunu kendi hakikatini bize tartışma götürmez gerçekler gibi sunan matematik dünyasının karanlık formüller, tuhaf semboller ve uzun denklemler ardına gizlenen kapalı dünyanın kapılarını sonuna kadar açarak yapıyor. Yazar, matematikçilerin soğuk ve kendinden emin maskelerini düşürüp arkasındaki endişeye, insana bakarak, matematiğe dair kesin bir inanç gibi benimsediğimiz bütün fikirleri yerle bir ediyor. Kitabı okuduğumuzda, kendimize şu soruları soruyoruz: İki iki daha dört eder mi? Etse ne olur etmese ne olur? İyi ki bu tanıtım yazısı var, yoksa kitabın ne üzerine olduğunu anlayamazdım.*

Ama bu tanıtım yazısı da kitabı doğru tanıtıyor. Öte yandan kitabı doğru tanıtan bir tanıtım yazısının da mümkün olduğunu sanmıyorum. Kitap, matematik etrafında birbirinden bağımsız birçok konuya el atıyor: Matematik ve dil, matematik ve gerçek, matematikçi bakış açısı vs.

Yazar hakkında hiçbir bilgi yok kitapta. Matematikçi mi, düşünür mü, sıradan bir vatandaş mı? Acaba yayınevinin editörü, yazarın kimliğinin müşteri için önemli olmadığını mı düşünüyor?

Hemen girişten birkaç satır sunalım (sayfa 9): *Matematik sonsuz dalları olan bir bilimdir, dolayısıyla matematikçilerin izleyeceği yollar da sonsuzdur. Bu durumda da matematiğin tek bir görünümü*

olduğu savı geçersiz olmaktadır. Sürekli aynı yöne yol olarak gerçeğe ulaşmak yerine değişik patikalara sapmak, yeni bir perspektif kazanıp, şartlı yön- lere gitmek gerekir. Bu satırlara anlam veremedim. Bir defa tanımlar verilmemiş: Matematiğin dalları ne demektir? Matematiğin görünümü ne demektir, ve nerden görünümü? Matematiğin tek bir görünümü olduğunu kim savlamıştır ki yazar karşı çıkıyor? Matematiğin sonsuz tane yolu olması neden matematiğin tek bir görünümü olmadığını gösterir? Örneğin plajdaki kumlar nerdeyse sonsuz tanedir ama plajın belli bir mesafeden tek bir görünümü vardır. Sonsuz olan bir şeyin tek bir görünümü olamaz mı? Neden *sürekli aynı yöne yol olarak gerçeğe ulaşmak yerine değişik patikalara sapmak, yeni bir perspektif kazanıp, şartlı yön- lere gitmek gerekir?*

Kitapta, felsefenin, sosyolojinin ve tarihin yön- temlerini karıştırmış yazar, öyle söylüyor, çünkü, alıntılıyorum, *karışım iyi bir metottur; çünkü asla en iyi yolun kendisi olduğunu söylemez.* Bir anlamsız tümce daha! Her yöntem bir amaca yöneliktir. Önce amaç, sonra amaca eriş- mek için yöntem belirlenir. Yöntemin "iyiliği" amaca ne kadar ulaşıldığına göre karar verilir. Bir yöntem as- la, *asla en iyi yolun kendisi olduğunu söylemediği* için iyi bir yöntem olmaz. Ayrıca bir yöntem konuş- maz ve böyle bir şey de söyleyemez. Bunu söylese söylese yöntemi uygulayan söyler ve hiçbir yöntem de kendi hakkında böyle bir şey söyletmez!

Ama anlam veremediğim bu paragraflar yazara mı yoksa çevirmene mi ait bilmiyorum. Çünkü çevirmen teoriyle teorem arasındaki ayrımı kavra- yamayacak kadar bilimden ve matematikten biha- ber. İki örnek vereyim.

Örnek (sayfa 24): *Matematikçi için bir kürenin çevresindeki çember bir doğru olarak kabul edilebilir. Çünkü bir küre üstünde iki noktadan sadece*

Didier Nordon

bir çember geçer. Ve küre üstündeki iki nokta arasındaki en kısa yol bir yaydır. Kürenin çevresi olmaz, yüzeyi olur. Küre üstündeki iki noktadan sadece bir çember geçmez, sonsuz tane geçer; ancak karşıt olmayan iki noktadan, merkezi kürenin merkezi olan sadece bir tek çember geçer. Küre üstündeki iki nokta arasındaki en kısa yol herhangi bir yay değil, bu iki noktadan geçen en büyük çemberin bir yayıdır. Belli ki çevirmen kendisine uzun ve anlaşılmaz gelen tümceyi basitleştirmeye çalışmış. (Bu konuya MD-2004-III sayfa 65-71’de uzun değinmiştik.)

Örnek (sayfa 25): *Karmaşık sayılar için verilen bir örnek vardır. Kafa karıştırıcı olduğu kadar da ilginç bir örnektir bu. Bunlar negatif sayılardır. Bu sayıları günümüz matematikçileri karmaşık sayılar diye adlandırmaktadırlar. Matematikçi Didier Nordon’un karmaşık sayıların negatif sayı olduklarına inandığını sanmıyorum. Çevirmen galiba orada uzun sayılabilecek ve anlamadığı bir paragrafı kısaltmış! Ne olacak ki! Doğru çevrilmiş, kötü çevrilmiş kimin umurunda ki! Benim umurumda! (Karmaşık sayılar konusuna da bu sayıda değindik, bkz. sayfa 64-73.)*

Sonuç olarak bu kitabı herkese öneririz. Hiç olmazsa insanı düşünmeye itiyor, hatta tahrik ediyor.

Sıfır, Tehlikeli Bir Düşüncenin Yaşamöyküsü

Yazan: Charles Seife

Çevirenler: Nur Küçük ve Yasemin Çevik

Evrin, Bilim Dizisi: 26

ISBN 975-503-101-4

262 sayfa

Bilime ve matematiğe meraklı bir gazeteciden sıfır ve tarihi hakkında bir kitap. “Sıfır” bazı düşünürler tarafından insanoğlunun en önemli soyutlamalarından biri olarak kabul edilir; ne de olsa yokluğun, hiçliğin niceliğidir, olanı değil, olmayanı niteler. Kimi de bu sayıyı gizemli bulur.

“Sıfır” kavramına odaklanan ve felsefenin tarihine, matematikten fiziğe uzanan değerli bir kitap. Matematikçi olsun olmasın herkese önerilir.

Matematiğin Tarihi

Yazan: Richard Mankiewicz, 2000

Çeviren: Gökçen Ezber

Güncel Yayıncılık, Açık Bilim Dizisi: 11, 2002

ISBN 975-8621-02-5

262 sayfa

Adı üstünde, matematik tarihi üzerine. Kap-samlı sayılabilecek bir çalışma.

Çeviri bu sefer pek fena değil ama (sanırım) çeviride matematiksel yanlışlar belirmiş (sayfa 226): *Cantor 1895 yılında tamamen yeni bir sayı geliştirme işine koyuldu: transfinit kardinaller. Sayılabilir sonsuzlukları $\aleph_0$ sembolü ile gösterir. Birinci sayılamaz dizinin sembolü $\aleph_1$ olarak verilir. Daha sonra, sonsuz transfinit sayılar gelir ve her biri bir önceki diziyel tamamlanır. Cantor aynı zamanda, $\aleph_1$ dizisinin, reel sayılara eşdeğer olduğunu belirtmiştir. Bu, Sürem Hipotezi olarak adlandırılır ve günümüzde hâlâ çözülememiştir.*

Reel yani gerçel sayıların $\aleph_1$ ’e eşdeğer olduğunu Cantor gösterememiştir elbet, gösteremezdi de. Bu sorunun günümüzde hâlâ “çözülememiştir” (ÖSS sorusu değil ki bu çözülsün! Burada çözülmekten ziyade yanıtlanmak sözkonusu olmalı) de doğru değildir. Soru yanıtlanmıştır. Daha doğrusu sorunun olumlu ya da olumsuz yanıtlanamayacağı 1960’larda Paul J. Cohen tarafından (Kurt Gödel’in de katkısıyla) anlaşılmıştır. Yani bu soru kullanılan kümeler kuramının aksiyomlarından bağımsızdır.

Yukardaki alıntıdan anlaşılacağı üzere, matematik sözkonusu olduğunda, çeviride matematikçilerin bile pek alışık olmadıkları bir dil kullanılmış. Bir bilene danışılması yararlı olurdu.

Ünlü matematikçi ve popüler matematik yazarı Ian Stewart önsözünü şöyle bitirmiş: *Bu kitabı gençlik yıllarımda okumuş olmayı çok isterdim. Fakat başta da söylediğim gibi bu kitap herkes için yazıldı. Bir yetişkin olmak, bu kitapta anlatılanlardan etkilenmenizi engellemeyecek. Biraz “gerçek” bir kültür edinmenin zamanı geldi.*

Evet! Gerçek kültür için işini ciddiye alan yayınevlerine ihtiyacımız var. Kitap yayımlamak yetmez, yayımlanan kitabın okunup anlaşılması ve olabildiğince az yanlış içermesi gerekir. ♥